

DEMOKRACIJA

Leto XIII. - Štev. 13

Trst - Gorica, 1. julija 1959

Izhaja 1. in 15. v mesecu

FRANCIJA IN ITALIJA

Zgodovinsko ozadje

Osrednji politični dogodek zadnjega tedna, ki odjeknil tudi v svetu, je bil državniški obisk predsednika francoske republike in francoske skupnosti, generala De Gaullea, v Italiji. Obisk je bil toliko bolj opazen in je vzbudil veliko pozornost med najširšimi sloji prebivalstva, ker je sovpadal s stoletnico francosko-italijanskih zmag leta 1859, s katerimi se je odprla pot zedinjenju Italije.

Najtežno na kratko dogodek takratnega časa. 21. julija leta 1858 je spretnemu in dalekovidnemu Cavourju uspelo, da je v Plombièresu položil osnove zveze med Piemontom in Francijo. Pri novoletnem sprejemu leta 1859 je Napoleon III. resno opozoril avstrijskega poslanika Huebnerja, da mu je žal, ker francosko-italijanski odnosi niso več stali dobro kot so bili v preteklosti. Ohrabren s to izjavo je piemontski kralj Viktor Emanuel II. 10. januarja v kronskega govornika dejal, da ne more biti gluha za krike bolečin, ki sedaj iz tistih krajev Italije odmevajo k njemu. 23. januarja je bila nato sklenjena pogodba o zavezništvu med Francijo in Piemontom. Rusija, ki je hotela preprečiti francosko-avstrijski konflikt, je predlagala naj bi sklical kongres, ki naj prepreči grozečo vojno. 18. aprila je Napoleon III. svetoval Piemontu naj sprejme ta predlog in pristane na razorožitev. Toda Cavour je sklenil, da počaka. Zgodovina mu je dala prav: komaj pet dni kasneje je Avstrija že poslala Piemontu trd ultimatum. Zahtevala je naj Piemont se pred konferenco razpusti vse prostovoljske zore in zmanjša svojo armado.

Neodvisna država takšnega pogoja ni mogla sprejeti in Piemont je ultimatum odbil. Avstriji, ki so mislili resno, pa so 29. aprila prekoračili Ticino in Sesio, s čimer so sami sprožili plaz dogodkov. V Severni in Srednji Italiji so izbruhnile vstaje. Francozi, zvesti pogodbi, so poslali svoje čete v Piemont proti Avstriji. 4. junija 1859 je prišlo do velike bitke pri Magenti, 6. junija so Francozi in piemontske čete vkorakali v Milan, 12. junija so se Avstriji umaknili iz Bologne. 24. junija je nato sledila še velika bitka pri Solferinu in San Martinu, kjer so Avstriji že skoro mislili, da so zmagali, a so jih Francozi in Italijani z vztrajnim odporom in protinapadom končno pognali v beg. 11. julija je nato bilo sklenjeno premirje v Villafranchi. Tam so bile že določene osnove bodoče mirovne pogodbe, ki je bila podpisana 10. novembra v Ženevi. Avstrija je odstopila Napoleonu III. Lombardijo brez Mantove, ta pa se je obvezal, da bo to pokrajino izročil sardinskemu kraljestvu, to se je tudi zgodilo, čeprav so bili Italijani nad naglim premirjem, ki je sledilo sijajnim zmagam, tako razočarani, da je Cavour iz protesta odstopil. Toda Napoleon III. je moral ravnati tako, kajti 16. junija je Prusija že mobilizirala nekaj armadnih zborov.

Državniški obisk

Francija je tedaj odločilno pripomogla k uresničenju prvega obdobja italijanskega zedinjevanja. Odtlej so se sicer odnosi med obema državama vseh letih prehodno skvarili, vendar sta oba naroda, ki ju veže globoka sorodnost duha, kulture in civilizacije, vedno ostala prijatelja. To je poudaril tudi De Gaulle v odgovoru milanskemu županu Ferrariju, ki ga je pozdravil ob prihodu v lombardsko glavno mesto.

De Gaulle je prisel v Italijo v torek 23. junija dopoldne, z letalom. To je bil njegov prvi državniški obisk v tujini, odkar je bil izvoljen za predsednika republike in francoske skupnosti. V svetovnem tisku ob tej priliki niso pozabili omeniti, da se doslej ni hotel odzvati podobnim vabilom v Veliko Britanijo in Združene države.

Z letališča se je De Gaulle odpeljal s predsednikom Gronchijem takoj proti Magenti, proti poldnemu pa se je vrnil v Milan, kjer je ostal do srede jutraj. Slavnosti so se vrstile za slavnostjo, sprejem za sprejemom. Osvoboditelj Francije v drugi svetovni vojni in sedaj rešitelj Francije pred vojaškimi pučisti v Alžiriji, je bil povsod deležen zaslužnega priznanja in navdušenja. V sredo sta si De Gaulle in Gronchi ogledala Brescia, središče zgodovinskih krajev iz leta 1859, obiskala sta San Martino della Battaglia in Solferino. Zgodaj popoldne pa sta iz Brescia odpotovala z vlakom proti Rimu. V vlakcu so začeli politični razgovori, katerim so prisostvovali večinoma tudi ministrski predsednik Segni, zunanja ministra obeh držav in veleposlanika v obeh glavnih mestih, 25. in 26. junija so nato sledili sprejemi in slavnosti v Rimu. V četrtek zvečer sta priredila gostu in njegovi gospe slavnostno večerjo predsednik Gronchi in soproga, v petek zvečer pa je bila slavnostna večerja na francoskem veleposlanstvu. Medtem se je zvrstila še cela vrsta drugih uradnih obiskov in sprejemov, državniški pa so imeli še tri politične razgovore.

Predsednik De Gaulle je zaključil svoj državniški obisk v Italiji v soboto dopoldne s poslovnitvijo na Kvirinalu, kjer so

ga pozdravile številne italijanske osebnosti. Nato je odšel na dvorišče, kjer sta s predsednikom Gronchijem pregledala častno četo finančne straže, katere godba je zaigrala himni obeh držav. Z Gronchijem sta si segla v roke in De Gaulle je sedel v avto ter se odpeljal na francosko veleposlanstvo pri Sveti stolici. Od tam je odšel v Vatikan, kjer ga je zelo slovesno sprejel papež Janez XXIII.

Zaključno poročilo

V soboto dopoldne so objavili zaključno poročilo o razgovorih, ki sta jih imela državna poglavarja s sodelovanjem svojih ministrov. Poročilo omenja najprej toplej sprejem, ki ga je bil deležen De Gaulle v Italiji. Poudarja, da so v takem duhu potekali tudi razgovori, na katerih sta državna poglavarja razpravljala o mednarodnem položaju in o stikih med obema državama. Govorili so zlasti o zaključku prvega obdobja ženevskega zasedanja ter o nadaljevanju teh pogajanj. Obe strani opozarjata na koristnost tesnega sodelovanja Italije pri pripravljanih smernicah zahodne politike. Zahodno sodelovanje je treba nadaljevati, pa naj potekajo mednarodni razgovori v kakršnikoli obliki. Italija in Francija predlagata, da bi se zahodni zunanji ministri skupno, vstevši Pello, sestali še pred 13. julijem, ko je predvideno nadaljevanje ženevske konference.

Poročilo poudarja, da je treba nadaljevati napore za doseg sporazuma med Vzhodom in Zahodom, toda tak sporazum bo nekaj vreden samo, če bo spoštoval načela, katerima sta zvesti Francija in Italija, ter če ne bo zaradi njega trpela mednarodna varnost. Italija in Francija se v poročilu izrekata posebno za sodelovanje med zahodnimi evropskimi državami in to na vseh področjih. Poročilo po-

sebej omenja podpore gospodarsko zaostanim deželam, katerih razvoj je osrednji problem sedanjega časa.

Glede francosko-italijanskih odnosov sta državna poglavarja ugotovila, da ni nobenih težav in da je medsebojno sodelovanje odlično.

Zaključek francosko-italijanskih razgovorov je tak, kakor se je splošno pričakovalo. Poročilo ne zahaja v podrobnosti, ne vsebuje pa tudi nobene senzacije. Edina konkretna posebnost je, da je Francija uradno podprla italijanski predlog za posvetovanje zahodnih zaveznikov pred nadaljevanjem ženevskih pogajanj. V ostalem pa so v poročilu samo načelne ugotovitve. Sredozemski pakt, za katerega se zavzema Francija, ni niti omenjen, kar je znak, da Italija ne bo istovetila francoske politike v Severni Afriki in v ostalih arabskih deželah s svojimi odnosi do teh držav in narodov. V ostalem pa je obisk generala De Gaullea svetu jasno pokazal, da mora v evropski politiki v bodoče še bolj kot doslej računati s francosko-italijanskim sodelovanjem, ki tvori, povezano z Zahodno Nemčijo, novo težišče celinske zahodne Evrope.

Obisk francoskega državnega poglavarja je naravnost histerično razhudil komuniste i nemljevece. Togliatti in Nenni nista mogla brzdati svojega sovraštva in sta se spustila v skrajno neokusno in nekorektno obnašanje, ki ga obsojajo vsi trezni Italijani. Dosegla pa sta prav nazretni učinek, kakor pa sta pričakovala. Predvsem pa nista mogla zasedniti triumfalnega poteka tega obiska, še manj pa ga preprečiti. Čemu je bila potrebna taka inscenacija? Zato, ker je ta obisk potrdil evropsko vzajemnost, ki je trn v peti komunističnih zavojevalec zahodnega sveta.

Jugoslavija in slovenske manjšine

Ranković in Marinko o zamejskih Slovencih in slovenski manjšini v Italiji

Pretekli torek je v Ljubljani pričel zasedanje IV. kongres Zveze komunistov Slovenije. Ob tej priliki sta imela Aleksander Ranković, v svojstvu sekretarja Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, in Miha Marinko, v svojstvu sekretarja Zveze komunistov Slovenije, dolga uvodna referanta, v katerih sta se sorazmerno obširno dotaknila položaja jugoslovanskih narodnih manjšin v tujini, še posebno na Koroskem in v Italiji.

Izjave obeh vodilnih osebnosti sedanjega režima v Sloveniji in Jugoslaviji nudijo precej jasno sliko manjšinske politike jugoslovanskih in slovenskih komunistov, ki jo moramo kot neposredno prizadeti in izpostavljeni člani slovenskega narodnostnega občestva poznati, saj globoko posega v naše življenje. Zato pri našamo daljši izveček zadevnih izjav obeh komunističnih prvakov.

V splošnem bomo videli, da sta tako Ranković kot Marinko, sorazmerno zadovoljna s položajem slovenske narodne manjšine v Italiji, medtem ko ne prikrivata razočaranja nad razmerami v Avstriji. Oba poudarjata, da sedaj jugoslovanski režim ne vidi v manjšinah prvenstveno narodnostnega problema, temveč so mu v prvi vrsti sredstvo za podpiranje njemu priznanih notranje - in zunanje političnih stremeljenj v sosednjih deželah. Kdor pravilno meri te besede, bo lahko razumel vso - z narodnostnega stališča - neredko skrajno negativno manjšinsko politiko, ki jo uveljavljajo sedanjí jugoslovanski režim in njegovi emisarji. Razumel bo tudi, zakaj se je Marinko še posebej moral obregniti ob tiste Slovence na Tržaškem, ki se ne marajo pokoriti komunističnim ukazovalcem.

ALEKSANDAR RANKOVIĆ

Je v začetku tistega dela svojega poročila, v katerem je govoril o narodnih manjšinah, najprej ugotovil, da so danes manjšine »ednake manj element razdora in edalje bolj element zblíževanja narodov«.

»Zal, to še vedno ni primer - je nadaljeval - kadar gre za naše narodne manjšine«. Zatem je iznesel težak položaj slovenske manjšine na Koroskem, kjer avstrijska vlada v zadnjem času popušta šovinističnim silam in je celo ukinila nekaj pravic, ki so jih tamkajšnji Slovenci že uživali.

Glede Slovencev v Italiji pa je Ranković dejal:

»Čeprav še ne moremo govoriti o recipročno enakem obravnavanju slovenske manjšine v sosednji Italiji, se je splošni položaj naše manjšine v tej državi do določene mere zboljšal v skladu s pogodbami in ugodnim razvojem odnosov med našima dvema državama v zadnjih nekaj letih. V tem oziru so bili doseženi pomembni rezultati, tembolj, ker je bilo treba obvladati težke posledice iz preteklosti, ki se se obujajo, predvsem v delovanju reakcionarnih in šovinističnih elementov na italijanski strani, ki še vedno hočejo prekiniti s to preteklostjo, kot je primer

z Beneško četo, in s tem ovirajo pozitivni razvoj na tem področju«.

Ranković je zaključil z izjavo, da politika popolne narodne enakopravnosti vseh narodnosti v Jugoslaviji temelji na režimskih socialističnih načelih ter je neoljživ del prakse v državnem in političnem življenju. Trudili se bodo, da uveljavijo te poglede tudi v tujini.

MIHA MARINKO

Je pri obravnavanju manjšin omenil, da je uveljavljanje miroljubne koeksistence še posebno važno, pa tudi naporno, v primeru Slovenije, ki meji na države, kjer žive slovenske manjšine in vladajo drugačni družbeni sistemi. Potem pa je nadaljeval:

»V obojestransko korist obmejnega prebivalstva in v korist razvoja dobrih sosedstvenih odnosov med obema državama smo ustvarili na obmejnem področju s sosednjo Italijo najnormalnejše odnose, ki so v nekem pogledu celo vzgledni v evropskem merilu«.

Položaj slovenske narodnostne manjšine v zamejstvu sicer še ni zadovoljiv, vztrajna politika ustvarjanja pogojev za boljše sosedstvene odnose z vsemi sosednimi državami pa je pokazala odlično prednost in koristnost ne samo za mir in utrjevanje načel aktivne koeksistence v svetovnem merilu, ampak tudi za slovenske narodnostne manjšine, ki žive v teh obmejnih področjih. Takšna politika krepi demokratične in socialistične sile onstran naših meja, hkrati pa pomaga našim narodnostnim manjšinam v njihovem boju za enakopravnost, in ustvarja pogoje, da se njihov boj povezuje z napori demokratičnih in naprednih sil v teh deželah.

V zadnjem letu so desničarske grupacije v sosednjih državah s podpiranjem in razpohovanjem nacionalno - šovinističnih strasti znova začele svojo reakcionarno dejavnost za poslabšanje naših narodnostnih manjšin, da bi si reakcija na ta način ustvarila oporo za svoj boj proti lastnim naprednim socialističnim silam v teh deželah.

NARODNOST NI PRVA

»Zato - je dejal Marinko - naša pomoč in podpora boju narodnostnih manjšin za njihove manjšinske pravice nima v prvi vrsti narodnostnega obelježja, ampak je predvsem sestavni del našega boja za utrjevanje načel koeksistence in boja proti naraščanju fašističnih in nacističnih vojnohujskaskih stremeljenj v teh državah«.

Najširje sodelovanje s predstavniki teh dežel in čim demokratičnejši režim v obmejnih področjih bi omogočila materializacija načela, po katerem predstavljajo narodnostne manjšine posredovalca za zblížanje med sosednimi narodi, ne pa nujno zlo. V nasprotju s tem našim načelom pa težijo neke k politiki nasilne asimilacije narodnostnih manjšin, torej denacionalizaciji manjšinskih področij, kar mora nujno povzročiti poslabšanje odnosov med sosednimi deželami.

Naša moralno politična podpora obrambí dvojezičnih šol na Koroskem predstav-

Nürnberg - včera, danes

Junija so v Trstu predvajali film »Nürnberški proces«, ki bi zaslužil, da si ga ogledajo vsi: starejši, da obude spomine in spoznanja preteklih let, mlajši pa, da vidijo česa vsega so zmožni ljudje, če se v njih prebudi zver. Posebno mladim, ki se najlažje ravnodušno za velike in vse obljube, ljajoče programe, je zgodovinski filmski dokument pokazal, kaj se lahko skriva za sicer bliščem naličjem diktatur, nad katerimi ni nadzorstva svobodnega javnega mnenja. Vse, ki se kvečjemu omalovažujoče obregnejo ob politiko, češ, to umazano reč bodo že opravili drugi, brez mene, pa je film opozorilo kam zaidejo tisti, ki imajo oblast v rokah, če se enkrat čutijo tako močne in neodvisne, da lahko prosto krojijo resnico, pretvarjajo zločin v dobro delo in proglašajo krivico za pravico.

Se nam, ki smo preživeli tiste čase, ki smo kot jetniki ali interniranci bili izročeni na voljo uničujočim strojem nasilja in se imamo samo usodi zahvaliti, da nismo še glavo na ramenih, se danes, po komaj štirinajstih letih, že skoraj zdi neverjetno, da je vse to bilo res. Ko smo zrlí na filmsko platno je bilo kot bi doživljali ene izmed hudih sanj, kakršne sledijo včasih samotnim večer-

nim pomenkom, ki jih imamo tu in tam z družbo mrtvih prijateljev, ki jih je pogoltnil vrlinec tistih groznih let.

Kako naj torej zahtevamo, da bi se tega zavedalo pokolenje, ki vsega tega ni poznalo, ki tega ni doživelo? Saj je res takorekoč ne, verjetno, da se je med visoko civiliziranim nemškim narodom našlo dovolj ljudi, ki so upravljalí in vodili uničevalna taborišča, zdravnikov in kemikov, ki so do popolnosti izpopolnili sistem za tiho in množično ubijanje v plinskih celicah, tehnikov, ki so izdelali načrte za takorekoč veleindustrijsko, ne pa skromno krematorijsko sežiganje trupel. Še potem, ko je bilo očitno, da drvi Nemčija v neizogibni polom, se med 80 milijonskim narodom ni našlo dovolj ljudi, ki bi norcu učinkovito preprečili, da izpelje svoje načrte do konca, do popolnega uničenja, ki se je pa na srečo spreobrnilo v uničenje njega in njegovih.

Mladi ljudje, ki so dozoreli in se razvili v svobodnem in varnem vzdušju, imajo to in še marsikaj drugega, kar je s tem v zvezi, lahko za pretiran, enostransko podani roman. V njihovih dušah ni brazgotin, ki bi jih zapustile prebolele, deloma še odprte rane. Toda vkljub temu je bilo prav tako, kot je prikazal film »Nürnberški proces« in to ne samo v primeru nacizma, za katerega je samo značilno, da je bil najhujši, ne pa tudi najizrazitejši primer totalitarizma. V njem je bilo zlo stopnjevano do skrajne doslej znane meje še posebno zato, ker osnovna ideologija, v katere ime ni bilo izvrševano, ni imela niti v teoriji obči, splošno človečanski značaj.

Če je ta, samo Germane povzidujoča pograska zamisel sprožila akcijo, ki je grozila, da si podvrže svet, kaj naj potem rečemo o drugih totalitarizmi, ki imajo univerzalnejša stremeljenja in se sklicujejo na univerzalnejša čustva: na mednarodno bratstvo, na socialno pravičnost in enakopravnost, na svobodo in demokracijo, postavljajoč s tem medse in resnico krinko, katere pravi obraz bomo videli lahko šele takrat, ko bodo zrušeni? Kje naj iščemo jamstvo, da se ne ponovi podobno kot smo že enkrat preživeli, da ne bo nekega dne, med ruševinami vsega v kar so verjeli, še večje število razočarancev z muko iskalo novo pot?

Nikjer drugje, razen v nas samih ne moremo najti varnosti pred tiranijo, ki zraste vedno in povsod tam, kjer ni mož in žena, ki bi tvegali življenje v borbi proti njej. Če bi že leta 1939, in še prej bilo dovolj poštvalovalnih in primerno opremljenih vojakov, takih kakršni so se leta 1944. izkrcali v Normandijo, če bi že prej bile mobilizirane množice, kakršne so prisostvovala mimohodu stalingrajskih poražencev po Moskvi, množice, ki niso pokazale niti najmanjšega izraza sovražstva, temveč samo presunljive bolesti, potem sploh ne bi imeli Nürnberškega procesa, ker bi dejanj, ki so bila predmet obtožbe, enostavno ne bilo. Tako pa je vsakdo iskal samo svojo korist, posamezni narodi so iskali samo svojo varnost, nekatere vlade so delale sebične račune, pa čeprav s tujo nesrečo, in konec je bil katastrofa.

Na to smo pomislili po ogledu filma »Nürnberški proces«, v dneh, ko so v Ženevi, po šestih brezplodnih tednih prekinili konferenco zunanjih ministrov; ko

(Nadaljevanje na 3. str.)

VESTI z GORIŠKEGA

Deželna avtonomija in zaščita Slovencev

Kako so mislili o nas leta 1946 in kako mislijo danes

Meseca junija so videmski demokršćanski parlamentarci predložili senatu in poslanski zbornici osnutek posebnega deželne statuta za naše kraje. V podrobnosti nam ta osnutek še ni znan. Znano je kar so listi o tej zadevi poročali. V spremnem pismu predlagatelji trdijo, da ne gre za deželno avtonomijo zaradi prisotnosti jezikovnih manjšin, ki niso številčno močne in ki jih itak že štiti 6. člen ustave. Med predlagatelji gori omenjenega osnutka deželne statuta je tudi senator dr. Tiziano Sessitori, ki se je leta 1946 in 1947 odločno zavzemal za doseg deželne avtonomije s posebnim statutom. Bil je član komisije ustanovodajne skupščine, ki se je bavila z vprašanjem deželni avtonomiji, zlasti onih s posebnim statutom in je koncem avgusta 1947 izdal posebno knjigo, v kateri je opisal vse potek razprav, ki so dovele do vključitve naše dežele med one s posebnim statutom. Komisijo je sestavljalo 75 članov in dr. Tessori je pred njimi izjavil dobesedno: »V novih mejah naše države ostane približno 9.400 Slovencev, skoro vsi bivajo v mestu ali v okolici Gorice. So pa še drugi Slovenci, kakih 30.000, toda ti so bili priključeni Italiji že od leta 1866: je to ljudstvo doline Nadiže, ljudstvo globoko italijansko. Zadržuje se da naša zbornica ve, da je bil bataljon Natisone (doline Nadiže) VIII. alpskega polka v vojni 1915-1918 edini oddelek italijanske vojske, ki ni šel nobenega dezerterja.

Kadar torej govorimo o umestnosti posebnega statuta za to deželo, ne mislimo na to ljudstvo, ampak na ono neznatno slovensko manjšino, ki smo jo prej omenili. Mnenja sem namreč, da ustanovodajna zbornica ne sme tega vprašanja podcenjevati. Je to skrajno kočljiva zadeva, ker gre za deželo naše države ob vzhodni meji. Smatram, da je zato potrebno in politično umestno, zlasti zdaj, ko si mi vsi želimo v mednarodnih odnosih neko duševno sproščenost, nuditi že od tega trenutka podlago za to, da bodo bodoči upravitelji te dežele lahko ustvarili tako organizacijo, ki naj z večjo prožnostjo, kot bo primer statuta ostalih italijanskih dežel, služi kot orodje sprave z sosednim narodom.

Govorim kot Italijan in Furlan najvišjemu zboru moje domovine; govorim torej s tisto občutljivostjo, ki jo moj furlanski narod ima v odnosih z bližnjim slovenskim svetom. Pri nas velja stoletna tradicija miroljubnih odnosov s slovenskim svetom. Prve povere razdraženosti slovenske duše proti nam je zbudila zgrešena raznarodovalna politika fašizma v teh krajih, politika, ki se je izvajala ne samo z brezobzirno birokracijo, ampak tudi z absolutnim nepoznavanjem duše tega ljudstva in brez upoštevanja in razumevanja krajevnih potreb.

Se pred navedenim govorom dr. Tessorija, je glede slovenske jezikovne manjšine dejal poslanec Pecorari, tudi član komisije 75, sledeče: »Morda se ne zavedate duševnega položaja tega ljudstva, ki se čuti od vseh zapuščenost, od nobenega zaščitenosti. Naša politična dolžnost je, da se razlikujemo, da popravimo, kar je fašizem v teh krajih zagrešil. Italijanska demokratična republika ne sme težiti po nobenem raznarodovanju.

Dokazati morano Jugoslovanom, ki nam

odrekačo posest tega ozemlja, našo jasno in točno pripravljenost braniti ob vsakem času in za vsako ceno jezikovne manjšine tega ozemlja, in tistega, ki nam bo dodeljeno. Dolžni smo tudi zadostiti upom teh manjšin, ki si želijo zaščite, pa naj bo odločitev o njih usodi kakršna koli.

Sam predsednik komisije pa je k temu vprašanju pripomnil: »Tu, na naši vzhodni meji, živijo tako drobne slovanske manjšine, da ne bi tvorile razloga za posebno avtonomijo, če ne bi bilo 15. člena mirovne pogodbe, ki narekuje, da se jim jamči zaščita njihovega obstoja in jezika, to pa tako, da ta jamstva ne ostanejo le navadna državna definicija, ampak da se tudi vnesejo v posebni deželni statut, ki ga bodo sestavila furlanska zastopstva, kakor se je to zgodilo v primeru drugih dežel s posebnim statutom, uveljavil pa ga bo bodoči deželni svet.

Vsa navedena priznanja in izjave, ki so jih o nas Slovenceh podajali leta 1946 in 1947 poslanci dr. Tessori in Pecorari, sam predsednik komisija 75 Ruini in drugi, so nas takrat resnično prepričala, da nas bodo res upoštevali in zaščitili ter da Slovenci ne bomo več predmet raznarodovanja. Bili smo resnično zadovoljni, ko je bila junija 1947 posebna avtonomija izglasovana. Toda še istega leta smo doživeli prvo razočaranje, ko je bilo na skrito pobudo goriških italijanskih krogov, izvajanje posebne avtonomije začasno odloženo, vendar pa s poudarkom, da ostane v veljavi 6. člen ustave, ki narekuje zaščito jezikovnih manjšin. Iz lastnega nagiba in tudi na nagovarjanje videmskega furlanskega avtonomističnega gibanja, smo takrat v Rimu protestirali. Sam dr. Tessori nas je spodbujal, naj vztrajamo na

zahtevi, da se avtonomija takoj izvede, saj smo imeli z njim nekaj sestankov v tem oziru in smo o njem mislili, da je pošten in odkritosrčen, tudi ko je zatrjeval, da velja zaščita tudi za 30.000 Slovencev doline Nadiže. Se danes verjamemo, da je senator Tessori pošten in odkritosrčen, da ne pozabi svojih vzvišenih besed, ki jih leta 1946 in 1947 tako človečansko in prepričevalno govoril za posebno avtonomijo in za zaščito slovenske jezikovne manjšine.

Ze ko so leta 1955-1956 predložili osnutek statuta poslanec Baresi in drugi, smo čitali, da je naša jezikovna skupina že zaščiten s 6. členom ustave. Danes bomo isto tudi v videmskem osnutku statuta. Zato ne moremo mimo, da ne vprašamo vse gospode parlamentarce in videmske, pa tudi goriško krščanske demokracije, kje za božjo voljo obstaja zakon, ki nas, kakor oni trdijo, na podlagi 6. člena ustave ščiti!

Ali se vsi omenjeni iz nas norčujejo, ali pa so že leta 1946-1947 eno govorili, drugo mislili. Danes obstajajo tri skupine slovenske jezikovne manjšine v Italiji: na Goriškem, na Tržaškem in v Videmski pokrajini. Danes nas ni več samo 9.400, ampak še 30.000 iz videmske pokrajine in vsaj 40.000 iz tržaške. Danes ni več razloga niti za odgoditev deželne avtonomije, kakor so to zahtevali in dosegli goriški italijanski krogi, ker je Trst danes italijanski. Gre samo za pošteno in odkritosrčno izvajanje zaščite naše manjšine in na to apeliramo ne samo na demokršćanske parlamentarce naših krajev, ampak na vse italijanske poslance, senatorje in stranke.

Dajte nam, kar nam pritiče. S.

„Osservatore Romano“ plemensko razlikovanje in mi

Zadnje čase sta se pripetila v Ameriki dva dogodka, ki sta zanimala ne samo ameriško, ampak skoro bi rekli svetovno javnost.

Na Floridi so štirje mladeniči, belokožci, napadli in onečastili mlado zamorsko dijakinjo. Zaradi tega so se morali zagovarjati pred porotnim sodiščem, sestavljenim iz samih belokožcev. Ko so porotnike žrebali, jih je sodnik vprašal, preden so sodniško službo sprejeli, ali jo sprejemajo tudi če gre za smrtni pravosodni rek, kakor je primer pri štirih obtožencih. Posilstvo ženske se namreč v Floridi kaznuje s smrtno kaznijo. Vsi porotniki so sodniku odgovorili privolilno. Razprava je bila zelo napeta, ker so se obtoženci izgovarjali, da je zamorsko dekle privolilo njih zli volji. Dekle pa je tako trditve odločno zavračalo in tudi neka priča belega plemena se je postavila na stran žrtve. Javnost je napeto pričakovala, ali bodo sodniki nasilneže priznali za krive, in ali jih bo nato sodnik obsodil na smrt, ko so vendar za taka dejanja bili črnokožci vedno obsojeni na smrt, ko je šlo za žrtev belega plemena.

Zagovornik je trdil, da morajo porotniki upoštevati razliko med belimi in črnimi krivci, med belimi in črnimi žrtvami takih zločinov.

Svetovni tisk je o dogodku poročal in ves svet je nestrno čakal na pravovrek, ki je končno prišel in se glasil, da so štirje mladeniči krivi posilstva. Toda hkrati so sodniki predlagali, naj jim bo sodnik milosten. Čez nekaj dni je sodnik izrekel kazen dosmrtno ječe, namesto smrtno kazni, to pa zato, ker so porotniki predlagali upoštevanje milosti.

Skoro istočasno so sodili v neki drugi

ameriški državi šestnajstletnemu črnokožcu, ker je posilil 68 let staro belokožko. Porotniki so bili tudi tu sami belokožci, ki so mladeniča priznali za krivega, ne da bi predlagali upoštevanje milosti. Le spretna igra zagovornika, ki je dokazal, da mora biti mladenič sojen še za drugi zločin, je ta bil rešen smrtno kazni in obsojen na dosmrtno ječo.

V obeh primerih je množica, ki je razpravi prisostvovala, sprejela pravoreka z globokim molkom.

Skoro istočasno pa je angleška kraljica, kmalu za zahrbtnem umoru nekega črnca v Londonu, angleškega državljana, imenovala za svojega dvorskega pomočnika zamorca majorja Jožefa Michela, in zopet je svetovni tisk poročal o tem dogodku, ki je prvi v zgodovini angleškega dvora.

Plemensko razlikovanje smo Slovenci vedno obsojali, in ga obsojamo, zlasti ko gre za take kričeče primere krivice, kot sta prva dva gori navedena slučajja. Cudimo se, kako je sploh mogoče, da se kaj takega dogaja v deželi praktične demokracije in praktičnega spoštovanja človeških pravic, kot so Združene države Amerike, ki tako odlično in odločno zagovarjajo v svetu pravico proti krivici, prav ko gre za človečanske pravice vseh narodov, vseh plemen, vsakega posameznika tega sveta.

K besedi se je oglasil tudi vatikanski »Osservatore Romano«, ki je odlično in odločno obsodil ravnanje v prvem gori navedenem primeru proti črnki, to pa zato, ker želi zagovarjati pravičnost, ne pa smrtno kazen, katere se vselej bili deželni črnopoliti obtoženci.

»Osservatore Romano« je predlagal enako pravico za vse ljudi na svetu, lepo pohvalil odločitev angleške kraljice ter pripomnil, da morajo vsi katolici dati vedno tak vzgled plemenskega nerazlikovanja, saj je Bog oče vseh otrok Crkve pa je za take slučajje plemenskega razlikovanja določila tudi kazen izobčenja.

Pisanje vatikanskega »Osservatore Roman« nas kajpak veseli, toda hkrati se nam pojavlja vprašanje, zakaj ta list ne piše tako odlično in tako odločno tudi kadar smo mi Slovenci deležni na tem ozemlju hudega, očitno krivičnega razlikovanja zaradi našega jezika, zaradi naše nacionalne pripadnosti, zaradi našega terjanka pravic, ki nam jih je sam Bog dal. Radi, zelo radi bi videli, da bi nas tako vplivno glasilo, kot je »Osservatore Romano«, kateremu gre čast in hvala za gori navedeni nastop, spregovorilo le malce tudi v našo obrambo.

Razmišljanje o stvarkah

V zadnjih tednih vse časopise piše in poroča o številnih stvarkah v Italiji, ki so jih proglasile enotno obstoječe sindikalne organizacije, da bi tako prisilile delodajalce k zvišanju plač.

Plače res niso vedno visoke in marsikdo mora trdo delati, če si hoče zaslužiti vsakdanji kruh za vzdrževanje samega sebe ali družine, po drugi strani pa je treba priznati, da so v Italiji življenjske razmere dokaj povoljne in vsekakor boljše od tistih, ki jih ljudstvo mora uživati onstran železne zaves in v sami Jugoslaviji, in vendar ni v tistih deželah ne duha ne sluha po kakih stvarkah.

Primorski dnevnik bi prav gotovo znal na to povedati, da so v Italiji stavke potrebne, ker vlada v njej kapitalistični sistem, ki neprestano izema delovno ljudstvo, v Jugoslaviji pa bi bile pravi nesmišlj, ker tam vlada socialistični sistem, ki ne dopušča izkoriščanja in imajo zato vsi, kar potrebujejo.

Tako bi namreč modroval stric »Primorski«, ki tako rad pozdravlja z največjim pompom vsako stavkovno gibanje na tej strani državne meje, in mi mu tega ne zamerimo, želeli bi pa, da bi se zavzel tudi za jugoslovanske delavce in zanje zahteval tiste socialne pridobitve, ki jih tako opevani Titov socializem od sedaj ni bil zmožen dobojevati. O rudarski stavki v Trbovljah in nekaterih ljubljanskih podjetjih je molčal kot riba.

Sprejemni izpiti

V I. NIZJO SREDNJO SOLO so izdelali naslednji dijaki in dijakinje: Božic Ivan, Bratina Marko, Bratina Ivan, Bresciani Peter, Brumat Alojzij, Čotič Vojko, Devetak Severin, Drufovka Branko, Ferletič Ciril, Figel Stanislav, Gomišek Franko, Hvala Sidonij, Klanjšček Sergij, Marussi Edvin, Mersecchi Rudolf, Mohorčič Vincenc, Mozičič Nitja, Nanut Mirko, Obidig Srečko, Paulin Igor, Pellegrin Edvard, Rosi Levin, Sfiligoj Viljen, Sussi Ivan, Tommasi Jurko, Troha Bogdan, Bratina Fernanda, Bric Nevenka, Brisco Tatjana, Budal Nevica, Calligaris Nadja, Hlede Darinka, Koren Silvana, Marassi Dvina, Marassi Lucija, Marga Loretta, Micotits Avrelia, Pahor Zarija, Radetti Milena, Skerk Nataša. 4 dijaki imajo popravne izpite, 4 pa so bili odsotni.

NIZJI TECAJNI IZPIT so izdelali naslednji dijaki in dijakinje: Kogoj Lucijan, Kuzmin Branko, Radetti Emil, Barberino Irma, Bratini Miroslava, Carrara Zmaga, Cescutti Metoda, Knez Helena, Komjanc Ana, Kunaj Franka. 2 dijaka sta bila zavržena, 8 pa jih ima popravne izpite.

Seja goriškega občinskega sveta

V petek 19. junija je goriški občinski svet razpravljal o obračunu občinskih podjetij za vodo, razsvetljavo in plin preteklega leta 1958, ki izkazuje 19.774.889 lir dobička, napram 16.151.058 liram dobička leta 1957.

Največji dobiček je izkazalo električno podjetje, to je 56.362.153 lir, prodaja plina pa 1.810.954 lir. Medtem, ko je prodaja vode še vedno visoko pasivna za 38.392.218 lir. Razlika teh treh vrst izkazuje gori navedeni celotni prihodek v znesku 19 milijonov 774.889 lir.

Električne energije je bilo leta 1958 prodane za kwh 16.114.938, leta 1957 pa kwh 14.818.990, torej za kwh 1.295.948 več. Tudi plina je bilo prodanega več kot leta 1957, toda prihodek je pripisati padcu cenam premoga od L. 16.319 na 12.606 za tono, kar je imelo za posledico, da je podjetje potrošilo za nakup premoga kar 15 milijonov manj kot leta 1957. Prodaja vode je prispevala leta 1958 L. 59.719.236 leta 1957 pa L. 53.669.143. Toda stroški so leta 1958 znašali 98.117.454 lir, leta 1957 pa 84.938.190 lir, to pa zaradi tega, ker je Jugoslavija znatno povišala ceno vodi.

Naš svetovalec dr. Sfiligoj je v imenu svoje skupine izrazil zadovoljstvo nad

dobrim uspehom zaključne bilance in pohvalil ravnateljstvo in upravo ter vse uslužbence omenjenih podjetij. Vprašal je nato, ali bo občinski vodovod v doglednem času gotov, ali je iskanje vode na goriškem področju dalo zadovoljive uspehe, ali bo ravnateljstvo lahko v čem pomagalo števerjanski občini za zgradnjo njenega vodovoda, ali je ravnateljstvu znano da je števerjanska občina iskala vodo na svojem področju in s kakšnim uspehom, ali ne bi podjetje za plin uvedlo periodično pregledovanje plinskih napeljav po stanovanjih, ali je možno, da se tudi pri nas nastavijo aparati opazovalci prisotnosti plina po stanovanjih, ali bo jez na Soči vplival na zgradbo mestnega vodovoda.

Ravnatelj inž. Rigonat je dr. Sfiligoju odgovoril, da nudi do sedanjega raziskovanja podzemlja, kar se vede za vodovod tiče, dobra upanja, da pa ni moči predvideti, kdaj se bo vodovod lahko gradil. Jez na Soči za namakanje krminsko-gradiščanskega polja pa ne bo kvarno vplival na bodoči vodovod niti kar se tiče dobre kakovosti vode.

Glede števerjanskega vodovoda, bodisi onega dela iz Oslavja do vrha vasi, bodisi onega iz Gradiškat v Jazbine, je gotovo, da bo Gorica po potrebi pomagala, ko bodo načrti in sredstva gotovi. Vodo oddaja Gorica po 40 lir kubnični m, koliko bo potem vodo računal CAFO (Vodovodni konzorcij vzhodne Furlanije) potrošniki, ki njegova zadeva. Voda, ki so jo našli pod števerjanom, vsebuje menda znatno količino živega srebra. Več pa inž. Rigonat ni vedel o tem povedati.

Periodično pregledovanje plinskih cevi po stanovanjih potrošnikov se ne bo izvajalo. Lahko pa vsaka stranka tak pregled zahteva. Opazovalni aparati za ugotovitev prisotnosti plina po stanovanjih, zaradi okvare cevi, se še ne morejo nameščati, je inž. Rigonat pojasnil, ker je šele v teku razprava o tozadevnem zakonu.

Inž. Rigonat se je dr. Sfiligoju še zahvalil za izraze zadovoljstva in za pohvalo celotni upravi podjetij zaradi dobrega zaključka obračuna. Dr. Sfiligoj pa je pripomnil še to, da se družine v ul. degli Scogli, ki imajo sedaj vodo doma, zelo zadovoljne in hvaležne vsej občinski upravi, ter podjetju za vodo, ker se je njihova želja uresničila. Kar zadeva želje tistih lastnikov zemlje, ki niso tam doma in se zaradi odprave javne odtocene cevi čutijo prizadete, prosijo, da bi jim bila pipica na razpolago vsaj dva meseca v letu. Dr. Sfiligoj je priporočil, naj bi se tem uživalcem dovolilo posebno naročilo vode a forfait. Pri tem je dr. Sfiligoj ugotovil, da občinsko vodno podjetje z napeljav vodo po hišah znatno prihrani na izgubi vode po javnih pipah.

Govornik se je zahvalil občinski upravi in vodnemu podjetju tudi za vodovod na Gradiškuto, ki je bil res prepotrben in prinaša še drugo korist, da ga lahko razširijo do Jazbin.

Svet je obračun soglasno potrdil.

Trgovske obrtnice

Minister za industrijo in trgovino je odgovoril nekemu poslancu, ki ga je vprašal za pojasnila, da se morajo trgovske obrtnice za prodajo na drobno, to je za navadne trgovine, ali pa za veletrgovine na drobno, to je navadne trgovine, ali pa

za veletrgovine na drobno (supermercati) kot so razna skladišča vrste STANDA itd. izdati vselej, kadar služijo znižanju cene blagu po konkurenčnem sistemu in ne tudi, kadar se cene, zaradi režije, lahko dvignejo. Samo kadar je jasno očitno, da nove trgovine ne bodo služile znižanju cen, ampak jih bodo verjetno še dvignile, se obrtnic ne sme izdajati.

OB PETI OBLETNICI TRINKOVE SMRTI

Beneška Slovenija svojemu buditelju

Pet let je minulo, odkar smo pokopali vodnika in pesnika Beneških Slovencev, profesorja bogoslovja, Ivana Trinka. V počastitev njegovega spomina so beneški duhovniki priredili v trémunski cerkvi cerkveno komemoracijo ob udeležbi duhovščine benekih župnij in prebivalstva njegovega rojstnega kraja. Priložnostni govor je imel rektor videmskega semenišča Fantini, ki je pokojnega Ivana Trinka proslavil kot vzornega in požrtvovalnega vzgojitelja duhovniškega naraščaja.

Ob nagrobni spomenik kiparja Kralja je prosvetno društvo Ivan Trinko položilo vence.

O pokojnem buditelju Ivanu Trinku so nekateri protislovenski nestrupni poskušali v preteklosti zanašati negodovanje, pa se jim to ni posreželo. Svetle luči ne zatemnijo mračne sence; to resnico je izpričala prav počastitev petletnice Trinkove smrti. Njegov spomin bo vedno živ med slovenskim narodom, spoštovalo pa ga bo tudi ljudstvo neslovenske narodnosti.

SOVODNJE

PRIZNANJE PRIDNIM GOSPODINJAM V nedeljo 7. junija je bila v Gorici posebna svečanost, na kateri so razdelili razne nagrade kmečkim gospodinjam naše pokrajine, ki so se posebno izkazale pri vzdrževanju hišnih prostorov, dvorišča in kurnikov. Drugo nagrado je odnesla naša vaščanka Nada Tomšič, hči našega občinskega svetovaleca in vzornega gospodarja gospoda Petra.

OBČINSKA SEJA

V petek 19. junija se je ponovno zbral občinski svet, ki je med drugim sklenil povišati na 150 tisoč lir prispevek namenjen ustanovi ONAIR za vzdrževanje otroškega vrta, odobril načrt za asfaltiranje ceste Rubije-Gabrije ter vzel na znanje, da je Prefektura nakazala 200 tisoč lir za opremo sovođenjske šole in da je država prevzela presežek stroškov, ki so nastali pri zidavi otroškega vrta v Rupi.

SOLSKA RAZSTAVA

V prostorih nižje srednje šole v ulici Randaccio so ob zaključku solskega leta otvorili risarsko razstavo, za katero so prišli v poštev vsi boljši izdelki dijakov nižje in strokovne šole. Razdeljene so bile tudi nekatere nagrade: Bratuž Edi je dobil prvo kot najboljši dijak nižje, Pelizzo Dino pa kot najboljši dijak strokovne šole. O razstavi ni mogoče podati kake ocene, ker je pač razstavljenih veliko del in si je treba zato predstavljati, da ni bila zamišljena, da bi prikazovala, kako znajo naši otroci risati, ampak raje, kaj znajo risati.

Zaključek šolskega leta

Na višji gimnaziji in liceju so izdelali naslednji dijaki:

IV. gimnazija: Marijan Lavrenčič, Danijel Pintar in Daša Tommasi (Tomšič); 1 dijak je zavržen in 3 imajo popravne izpite.

I. licej: Walter Appe, Marija Cescutti (Cesčut) in Venceslav Devetak; 1 dijak je bil zavržen in 5 jih ima popravne izpite.

II. licej: Bednarich Marijan, Cernic Franc, Cernic Marijan, Kerševan Silvan, Gergolet Maksimilian, Kleindienst Ksavejri, Komac Lucija, Visintin Franka; 3 dijaki imajo popravne izpite.

III. licej: vsi dijaki so pripuščeni k zrelostnemu izpitu.

Sprejemni izpit za I. licej je izdelala Massera Majda, ostali 3 dijaki imajo popravne izpite.

Tak je pa uspeh na učiteljskišču:

I. učiteljskišče: izdelala je Ricca Gracijela, 2 dijaka sta bila zavržena, 2 imata popravne izpite.

II. učiteljskišče: izdelal je Vidmar Jožef, 1 dijak je bil zavržen, 6 jih ima popravne izpite.

III. učiteljskišče: vsi dijaki imajo popravne izpite.

IV. učiteljskišče: vsi dijaki so pripuščeni k usposobljenostnemu izpitu.

NA NIZJI SREDNJI SOLI so izdelali sledeči dijaki in dijakinje:

CEZ I. RAZRED: Bassa Boris, Bertossi Edi (odličenjak), Križman Dušan, Lakovic Branko, Leghissa Zvonko, Pahor Angel, Petarin Venceslav, Prinčič Jožef, Sogol Marjan, Tabaj Miloš, Tence Boris, Valentinič Emil, Zaban Marcel, Bregant Marija, Cescutti Ana, Devetak Milojka, Frandolič Marica, Koršič Marija (odličenjakinja), Lašič Marija, Leban Majda, Marassi

Doroteja, Marassi Marija, Marga Helena, Marussi Natuška, Mauri Natuška, Mucci Stana, Nanut Joana, Pahor Marija, Paolletti Milojka, Paulin Nataša, Plesničar Ester, Radetič Marta, Znidarčič Ana. 2 dijaka sta bila zavržena, 9 pa imajo popravne izpite.

CEZ II. RAZRED: Ambrosi Branko, Cernic Karel, Devetta Vojko, Gergolet Marij, Kocman Drago, Komac Peter (odličenjak), Mikulus David, Terpin Robert, Čel Bogdana, Figel Marija Magdalena, Hmeljak Radika, Hvala Stanislava, Klanjšček Dragica, Koren Jerica, Korosec Kira-Tatjana, Peteani Stana, Sekli Tatjana, Simič Bruna, Valentinič Slavka. 1 dijak je bil zavržen, 12 dijakov popravlja.

NA STROKOVNI SOLI so izdelali sledeči dijaki in dijakinje:

Cez I. RAZRED: Devetta Miloš, Dugaro Paskal, Fajt Radimir, Ferloglia Darko, Frandolič Karel, Gergolet Andrej, Komjanc Nikolaj, Kovic Stanislav, Kuzmin Joško, Lutman Dušan, Lutman Milovan, Miklus Ivan, Prinčič Viljem, Sfiligoj Radovan, Tomšič Marijan, Urdih Karel, Zabar Joško, Bogatec Slava, Brisco Dorina, Delpin Nadja, Hlede Bogdana, Koren Milena, Košič Ljubomira, Lutman Duška, Makuc Nada, Malič Bojana, Maraž Zmaga, Mozičič Sabina, Mucci Sonja, Muzina Sonja, Ozbob Ana, Pelicon Zlatka, Petean Milojka, Sedmak Nadja, Skorjanc Marija, Ziani Zdenka. Zavrženi so bili 3 dijaki; Popravlja 21 dijakov.

CEZ II. RAZRED: Frandolič Vojko, Gravan Henrik, Hoban Milivoj, Humar Dominik, Klemše Vladimir, Pelizzo Dino, Semoli Savo, Skorjanc Marij, Zotti Edvin, Caudel Marija, Delpin Renata, Lavrenčič Nadja, Makuc Nadja, Martinig Jožica, Peric Danica, Rossi Bojana, Tomšič Stanislava (odličenjakinja), Zotti Silvana.

Zavrženi jih je bilo 5 dijakov; popravlja 16 dijakov.

Pokol divjadi v Rodeziji

Levi in sloni so stalno v mislih ljubitelja narave, ki ga je pot zanesla v Crno Afriko. Ti veliki vzbuja v človeku spoštovanje in občudovanje, zato tudi nedopovedljivo hrepenjenje, da bi se približali njihovi družbi, njihovu življenju v neprodornem pragozdu ali po nedoglednih puščavah. In vendar jamči za obstoj slonov in zeber, ki jim človek streže po življenju, neznatna žuželka, muha cece.

Kot je splošno znana prenaša muha cece sporno bolezen in živinsko kugo »naganaa«, ki je strah in trepet afriških živinorejcev. Mnoga na divjadi bogata afriška področja so ostala po človeku nedotaknjena prav zaradi te muhe. Z njo so se ukvarjali sloviti mednarodni učenjaki in ugotovili, da vsaka dvajseta muha prenaša živinsko kugo nagano, in da 10 odst. prizadetih živali na tej bolezni tudi oboli.

Pri potovanjih s terenskim avtom po pragozdni cesti se pogostokrat dogaja, da muhe cece nenadoma napolnijo vozilo. Izgleda, da muha svojih žrtev ne izbira s čutilom za voh. Muho verjetno privlačujejo vsa bitja, ki so večja od nje.

Muha cece je približno tako velika kot naše domače mesarske muhe, ki nas ob poletih deževnih dneh tako rade pikajo po nogah. Cece muh je kakih dvajset vrst, živijo pa samo v Afriki in nikjer drugod po svetu. Od drugih muh jo je lahko razlikovati. Naša hišna muha in tudi ostale muhe po naših krajih polagajo pri sedenju ali premikanju svoja krila po hrbtu tako, da sta krili pomaknjena poosevno nazven. Cece muha sklepa krili tako kot se stisneta rezili škari, kadar jih zapremo.

Ce si muho cece približje ogledamo, bomo odkrili tudi še nekako skrivnost, ki je zarisana na obeh krilih. Muhe cece so pristne Afričanke, ki se dobro počutijo samo v rodni deželi. Raziskovalci so dognali, da se pred 20 milijoni let živele tudi v Ameriki. Verjetno sta bili takrat Afrika in Amerika ena sama celina. Ce danes zaide cece muha z letalom v Brazilijo, se tam ne udomači.

Muhe cece niso samo krvolečnejše od levov in leopardov, ampak je njihov lov tudi mnogo uspešnejši. Velike divje zveri se morajo umakniti pred človekom, če se je polakomnil njihovega področja, muhe cece pa ni tako lahko prisiliti k umiku. Tam, kjer bi se je človek rad dokončno znebil, je potrebno mnogo truda in še več denarja. Pri muhah, komarjih in podobnih žuželkah sesajo kri samo samice, samci se hranijo z rastlinskimi sokovi in drugo nedolžno karmo. Pri muhi cece pa popivata oba, samica in samec. Nikoli ne

Kitolovci pred konkurzom

V prihodnjih petih letih bodo modri kiti izumrli. Tako so napovedali biologi, ki raziskujejo življenje tega največjega sesalca na našem planetu. V zadnji lovni seziji 1958-59 so kitolovci s tridesetimi orjaškimi »plavalnimi oljarnami« in dvestopetdesetimi kitolovskimi ladnjami napolnili nad 8000 modrih kitov, to je 60 odst. vsega kitjega plena. Kiti pa so že sedaj tako redke živali, da samci tudi na zelo obširnih morskimi področjih ne najdejo več samic. Modri kit meri do 30 metrov v dolžino, njegova teža pa odtehta težo 25 slonov ali 150 volov.

Moderni reševalni čolni

Nemški inženir Gustav Kuhr je skonstruiral reševalni čoln iz plastike, ki ga poganja Diesel motor. Pri razburkanem morju je močnejši čoln hermetično zapreti kot podmornico. Čoln se tudi pri nemirnem morju po želji avtomatično odpre.

POD ČRTO

Marjana

Marjana smo jo imenovali v našem mestecu, ki leži zaprt v globoki kotlini in je bilo v tistih časih skoraj odrezano od zunanjega sveta. Marjana ni bila gospa, čeprav je bila v svojih srednjih letih poročena. Ze nekaj tednov po poroki in še preden so se ljudje navadili njenemu novemu imenu, se ji je mož smrtno ponesrečil v rudniku. Tako so ji še naprej pravili Marjana.

Ko sem jo spoznal, sem bil fantalin kakih šest let star. Takrat je bila Marjana že starka, utrjena in morda tudi nekoliko čudaška. Le zelo redko kdaj je zapuščala svojo hišico na glavni mestni cesti ob mostu in le redko kdaj jo je obiskala po kaka soseda. V splošnem je samevala. Tudi moja mati, oddaljena Marjanina sorodnica, je le poredkoma prihajala v vas. Preobložena je bila z gospodinjstvom, z neprestanim klekljanjem, s kopico otrok in še s študentom, ki je pri nas stanoval.

Ko me je mati nekoč pobrala s seboj, jo je Marjana naprosila, da bi me večkrat poslala k njej. Tako se je zgodilo, da sem bil skoraj sleherni dan v Marjanini hišici. Opravljal sem ji razne poti, postavil hišo na glavo, se premetaval po obsežnem, starinskem naslonjaču, ne da bi me starka zaradi tega kdaj koli okregala. Posebno rad sem prisluškoval Marjaninim pripovedkam medtem ko je pela nogavice. Tega dela v našem mestu ni bilo mnogo, vse ženske so samo klekljale dan in noč. Volno za nogavice sem ji seveda kupoval jaz, največkrat pri Trevenu, v trgovini, ki je bila njeni hišici najbližja. Marjana je namreč kar naprej pela same nogavice. Komu, tega mi ni nikoli zaupala.

V zimskih mesecih sem ji pogostokrat kupoval tudi slaničke, ki so bili v tistih

použijeta druge hrane, samo kri, toplo kri.

Po parjenju je samica oplojena za vse svoje življenje. Če oplojena samica zaide v kraje, kjer ni sovrstnic, bo 200 dni - toliko časa namreč živi - legla jajčeca. Pravzaprav ne leže jajčec, ampak jih valji v svojem telesu. V zadnjih dneh pred porodom mati ne more uživati hrane, ker v telesu za hrano ni prostora, napolnjujejo ga same ličinke. Pol ure po rojstvu se mala ličinka, ki jo je mati položila na senčnata, zrahljana tla, zagrebe v zemljo, kjer se zabubi in čez 35 dni se beli črviček razvije v popolno muho.

Nihče bi si seveda teh muhih muhavosti ne jemal k srcu, če ne bi kar devet vrst te muhe ne prenašalo nevarnih bolezenskih klic na ljudi in živali. V prejšnjem stoletju, ko je po Afriki romalo čedalje več ljudi, so lovci, raziskovalci, pustolovci in drugi radovedneži zanesli muho cece po afriških predelih, ki so bili pred tem še neokuženi.

Z vboodom muhe cece se vtihotapijo v rano neskončno majhne živalice, tripanosomi. Te miniaturne živalice povzročajo bolezen. Napadene mučijo najprej bolečine v tliniku z zvišano telesno temperaturo. Vratne žleze nabreknejo, pojavljajo se razumske motnje, naglo hujšanje, in končno bolnik povsem propade. Obširna afriška področja so postala zaradi spalne bolezni človeku nedostopna. Danes pa so to bolezni v glavnem že premagali. Pojavljajo se samo še redki primeri. Z modernimi zdravilnimi pripomoč-

ki bolniki že v doglednem času povsem okrevajo.

Cece muha pa prenaša še druge majhne živalice, ki živijo v telesih žiraf, antilop, bivolov, hijen in sploh v pretežnem delu afriške divjadi. Ta divjad pa se je tujim gostom že prilagodila. Zelo redki so primeri, da pogine po kak afriški kos divjadi zaradi tripanosomov. Nasprotno pa poginejo vse evropske domače živali, govedo, konji, prašiči in ovce zelo hitro na kugi naganaa. Prav zato se vsak poizkus uvažanja moderne živinoreje po predelih, kjer se je razpasla muha cece, obsojen na neuspeh.

V Južni Rodeziji je muha cece še vedno velika nadloga. Tudi tu so jo poskušali pregnati s kemičnimi pokončevalnimi sredstvi kot so to uspešno izvršili po mnogih drugih afriških področjih, vendar so letala, ki so potrosila uničevalna sredstva, opravljala ta dela ob neugodnem vremenu in tudi ne dovolj skrbno. Zato se je vlada odločila za naravno barbarsko metodo. Če pokončamo vso divjad, tako so modrovali, bomo muho obsojili na smrt. Razpisali so nagrade za pokončevanje vseh sesalcev v deželi in samo v zadnjem letu so se pohvalili, da so uničili 36.910 kosov divjadi.

To klanje je izzvalo med civiliziranim svetom splošno ogorčenje in proteste. Verjetno se bodo z zadevo morale ukvarjati mednarodne organizacije za zaščito živalstva. Nekateri zasebniki so rodezijski vladi ponudili znatna denarna sredstva za humano iztrebljenje muhe cece.

Cvetni prah - življenjski eleksir

Ruski raziskovalec, Vladimir Cinin, je pred mnogimi leti polzeval po stoletnikih o njihovih življenjskih navadah. Pri tem je ugotovil, da je bilo med 200 možakarji, ki so že prekorajili stoletno rojstvo in jih je Cinin spraševal, največ čebelarjev. Vsi ti čebelarji so znanstveniki priznali, da so čebelarji kradi cvetni prah. Zapeljivost je bila prevelika, da bi se je mogli izogniti.

Sleheri izletnik po našem podežlju je gotovo že sam opazil, posebno sedaj ko cvete lipa, kako težko obložene s cvetnim prahom se čebele vračajo v panje. Kdor pa je čebelnjak in ves živahen čebelnjak promet natančneje opazoval, je lahko opazil, kako včasih čebele pri pristanku na bradi ustja izgubljajo cvetni prah. Tako najdemo včasih na bradi male drobtinice zgnetenega cvetnega prahu, ki vsebujejo na milijone in milijone različnih semenskih elementov. Zato je tudi razumljivo, da čebelarji te drobtinice pobirajo - in če so jo enkrat poskusili - radi žvečijo.

Kmalu potem ko so strokovnjaki izvali čebeli skrivnost krmljenja izbrane delavke, da se razvije v matico in prodajajo to »kraljevsko omako« že po vseh lekarnah, ker je dokazala svojo zdravilno in pomlajevalno moč, so pričeli z raziskovanjem cvetnega prahu, ki ga delavke prinašajo v panj.

Čebelni matični sok »Gelee royale«, to priznavajo tudi sloviti zdravniki, vzbuja v uživalcu poživljajoče in krepičine učinkovitosti. Ti učinki pa niso tudi stanovitni. Izkušeni čebelarji zatrjujejo, da jim uživanje čebelnega cvetnega prahu v začetku ni odkrivalo kakih posebnosti. Po določenem rednem uživanju pa - tako pripovedujejo - so se pokazale podobne učinkovitosti kot pri uživanju »kraljevske omake« z razliko, da je učinkovitost mnogo trajnejša. Morda - tako pravijo - je tudi močnejša in intenzivnejša.

Učinkovitost čebelnega cvetnega pra-

hu so preizkusili že na številnih uživalcih in uspehi so bili naravnost presenetljivi. Tako vsaj zatrjujejo čebelarji. Nekateri čebelarji so si pripravili posebne naprave za naravno pridobivanje večjih količin cvetnega prahu. Ugotovili pa so, da zdravilna in pomlajevalna moč cvetnega prahu ne nastaja na samih cvetnih prašnikih, ampak da je učinkovit samo tisti cvetni prah, ki ga prenaša čebela delavka. To dejstvo si tolmačijo tako, da čebela pri nabiranju dodaja nabrani količini nekaj svojih lastnih primesi, morda zato, da zgnete cvetni prah v mrvico ali pa iz kakih drugih še neznanih pobud. Zato prihaja za nabiranje v poštev samo prah, ki ga prenašajo čebele.

Za nabiranje čebelinega cvetnega prahu so čebelarji postavili ob največji cvetni paši pred ustje panja nekako rešetke s točno odmerjenimi odprtinami. S tem priložijo težko obložene čebele, da prihajajo v panj prav skozi te odprtine. Pri tem vsako deseto delavko razbremeni njenega tovara. Na ta način ne trpijo čebele nobenega pomanjkanja hrane. Odzveti prah pade skozi tanko sito v minjurni predaleček.

Samo natovarjanje cvetnega prahu je pri čebeli zelo zanimivo. Na zadnjih nožicah ima delavka ostrovršno pripravo, ki priča s kako rafiniranostjo opremlja narava svoje stvarstvo. Pod povečevalnim steklom opazimo na čebelini nožici glavni podoban aparat, s katerim očisti čebela svoje krzinate dele cvetnega prahu in ga spravi v posebno kosarico, ki jo nosijo delavke na zadnjem delu noge.

V ostalem zatrjujejo, da vsak cvetni prah ni enako učinkovit. Švedski kemični inštituti so z rafiniranimi metodami preiskovali cvetni prah in ugotovili, da je rastlinsko seme bogato na znanih hormonih in vitaminih kot tudi drugih učinkovitih snoveh. Pri tem pa so kemiki menja, da so količine učinkovitih snovi pre-

Spomini ob koncu šolskega leta

Kadarkoli sem primoran izgovoriti kako važno odločitev, se spomnim mladostnega dogodka, ki bi z neprimerno odločitvijo lahko usodno vplival na moje danes že precej dolgo življenje. Ta doživljanje pa se še posebno osveži ob zaključkih šolskega leta, ko se v vsakdanje razgovore vpletajo vprašanja napredka in neuspehov šolske mladine.

Tik po prvi svetovni vojni sem nekaj let preživel med gojenci šolskega internanta. Hrana je bila v tistih časih precej pičila in nezadostna. Lakota se je takoreč plazila po mojih kosteh od jutra do večera. Sedemnajstletni fantje s podeželja niso bili izbireni, ampak skoraj nenasitljivi. Moji sovrstniki so prejeli od doma klobase, koruzni kruh, šušje (posušeno sadje) in podobne dobrote. Matere, ki so jih obiskovale, tudi niso prihajale praznih rok. Pri nas doma pa je medvojna suša trajala tudi še po vojni. Oče je ostal v Rusiji, mati z mladoletnimi sinovi in hčerkami je komaj sproti krmila lačne kljune.

V zadnjem letu, ko sem se potegnil v dolgo in suho prekljo, sem stalno trpel na utrujenosti in glavobolu. To me je napravilo zlovoljnega, sitnega in razdražljivega. Zdravi popoldanski sprehodi izven mesta v vrsti po dva in dva so mi postajali zopni in neznosni. Sramoval sem se korakanja po mestnih ulicah. Kolikokrat so nas zunanji gojenci prav zaradi tega zasmehovali.

Spet me je enkrat mučil glavobol. Utrujenost mi je lomila kosti. V takem razpoloženju sem se zaprl v majhno čitalniško sobo in kljub ponovnemu opozorilu

me niso pripravili do tega, da bi skupno odšel na sprehod. Celo ko je prefekt krepko udarjal po vratih, se nisem zganil, ampak obsedel na stolu.

Ko sem kasneje stal pred vzgojiteljem, je bliskalo in grmelo kot na sodni dan. »Vaše obnašanje je prava sramota za naš zavod; je predrzno, nezaslišano izzivanje; nesramna nepokorščina, ki spodkopava oblast. To je prava vstaja, očitni upor! V tem tonu se je stopnjevalo nekaj časa.

Po večerji sem bil poklican k ravnatelju. Najprej me je nekaj časa sprašujoče gledal. Oblivala me je vročina in spet mraz. Nato je ravnatelj z mirnim glasom dejal: »No, Miro, sedaj pa mi po pravici povej, kaj se je pravzaprav zgodilo? Dobrosrčne besede so v hipu pregnale glavobol in tudi utrujenost. Jezik se mi je razvznojil kot še nikoli prej. Ko sem se končno sprostil vseh skritih težav in gorja in vse izblebel, je ravnatelj vstal, mi položil roko na ramo in dejal: »Fant, to kar si storil, morava pregledati z dveh strani. V mojih očeh gotovo nisi revolucionar. Si pač spet enkrat izgubil živce. Ampak tako se včasih dogaja tudi nam starejšim. Vojna nas je precej zdelala. Pаметen človek pa se mora krotiti, obvladati samega sebe, če hoče, da bo nekoč obvladal tudi druge! Torej, Miro, drugič se ugrizni v jezik in včipni v nogo, da ne bo več obsedela!«

S popustljivim pogledom in narahlim nasmehom mi je stisnil desnico. Kar sem ravnatelju obljubil, tega sem se držal do zadnjega dne mojega internatskega bivanja.

Ce bi ravnatelj z menoj postopal tako kot je mislil naš nadzornik, bi mi prilepil slab red iz vedenja in najbrž tudi izključil iz internata. Kaj bi se z menoj zgodilo, mi ni težko uganiti. Ostal bi fahiran študent... Kaj bi storila moja mati, ki je bila tako ponosna na svojega študenta? Od same žalosti bi izdahnala, tako pa je prav te dni praznovala 90 let svojega rojstva.

Tako tesno drug ob drugem si stojita večkrat razumevanje in nerazumevanje. Samo nezaten sunek je včasih lahko usoden. Ali ni to morda opozorilo za vse tiste, ki odločajo - tudi pri maturah. M. P.

Nürnberg - včeraj, danes

(Nadaljevanje s prve strani)

je Francija izjavila, da bo v primeru vojne odtegnila svojo sredozemsko mornarico izpod ahtlantskega poveljstva; ko je bilo najavljeno, da bodo zavezniška letala, zapustila svoje tamkajšnje baze; ko se na ogroženem Zahodu zopet oglašajo taki, ki mislijo da bodo osamljeni bolj zavarovali svoje koristi in celo da bodo prej zagotovili mir, če bodo - tudi brez splošne razorožitve, sredi od vseh strani nastavljenih raket in za pohod pripravljenih oklepnih enot, na svojo roko gromadi maslo in ustavili proizvodnjo že itak zgolj najnujnejše, takorekoč samo simbolične količine topov.

V tem soparno poletnem ozracju brezglavnih, prehitro se, porjavljajočih stališč in zapletov ki v marsičem spominjajo na usodna leta 1935-39, je bil film »Nürnberski proces« resničen memento.

časih v našem mestu zelo cenjen prigrizek. Marjana je slaničke marinirala. Priznati moram, da takih ni zmoget niti pokojni Krapež v ljubljanski Zvezdi za pepelnico sredo, čeprav so bili njegovi slanički ljubljanska gurmanska posebnost.

Ko je Marjana z vso natančnostjo iztrebila in očistila slaničke, se je vsakokrat z ostanke oddaljila v dvorčnico na dvorišču, brez mojega spremljanja. Čez nekaj časa se je vrnila z lepim paketom, ki je bil prevezan z živim traktom.

»Tako«, je navadno dejala, »sedaj odnesi paket s slanikovimi ostanke na lesen most in ga odloži pod laterno tako, da nihče ne vidi. Nato se hitro vrni, da bova skupno opazovala skozi okno, kdo bo paket pobral!«

To se je redno dogajalo in včasih sem preiščeval, da Marjana pripravila mnogo več slanikov, kakor pa jih bi zmoget njen želedec. Do solz sva se smejala, ko je znanec ali neznanec z jamarico v desnici na skrivaj pobiral paket. Smejala pa sva se tudi ob misli, kako se mu je skremžil obraz, ko je paket odprl. Čeprav je bila Marjana drugače resna starka, je postajala v takih trenutkih naravnost razposajana.

Nekega zimskega dne sem ji spet nakupil nekaj slanikov, vendar se nisem mogel zadržati pri njej do večera, zaradi nekega domačega praznika. Tako sem se kasno popoldne poslovil z obljubo, da se prihodnji dan spet vrnem in odnesem - kot ponavadi - paket pod laterno.

Naslednjega dne me je mati že zgodaj poslala z raznimi dobrotami domačega praznika k Marjani. Našel sem jo na naslonjaču mrtvo. Kričal sem po vsej ulici na ves glas in stekel domov. Ko sem se kmalu zatem vrnil v spremstvo staršev, sta tudi oče in mati ugotovila, da se je Marjana za vedno poslovila od tega sveta. Vso hišo so napolnili sosede in zlasti številne so bile ženske. Ženice so

vreščale in jokale. Marjana pa je sedela, nekoliko naprej nagnjena na naslonjaču in se smehljala. V naročju ji je ležal paket, prevezan s pisanim traktom - najin paket za večerno potegavščino!

Zelo sem se prestrašil nad tem odkritjem, čutil sem, da za mrtvo Marjano to ne bo dobro. Misli sem, da imam kot sokrivca nekako pravico do paketa, zato sem ji ga hotel neopazno izmakniti iz naročja in zbežati. Moj oče pa me je opazil in me zgrabil za desnico. Vse mogoče stvari sem jecljal in celo lagal, češ da mi je Marjana naročila, da odnesem paket ne vem več kam, kar je bilo pravzaprav tudi res.

Ko so kasneje paket odprli, ni bilo v njem - kot sem pričakoval - slanikovih ostančkov, ampak dva para toplih volnenih nogavic sive barve, za kakršne sem tedne in tedne nakupoval volno.

Ceprav je bil to nenavaden način strezanja dobrot na cesto, nisem še do danes pozabil starke Marjane.

Prvi dnevi počitnic

Prvi dan počitnic. Na vrtu sem razklepal ležalni stol, ga obrnil proti dopoldanskemu soncu, potegnil majico s telesa ter se udobno raztegnil po stolu.

Na ozko mravljino stezo mi je padel cigaretni ogorek. Obležal je ves bel in zabrekel pred tremi temnimi katakombastimi vhodi. Ko je potegnil vetriček, se je modrikasti dim umikal v podzemsko rove. Panika med mravljami je bila velika.

Bliskovito se je raznesla novica o prisotnosti ogromnega, smrdljivega meteorja. Jasno je bilo opaziti, da je sleherni mravljica z grozo pričakovala konca sveta.

Težka narodna nesreča je zadela mravljini rod, kjer je zavladovala brezglavost, zmeda, anarhija. Cisto na koncu mravljine steze so se zbrale plemenske kle-

petulje. Razburjene so si z otepanjem tipalk dopovedovale grdo novico.

Na vrtu ne trpim, mravelj, čeprav so v svojem družbenem odnosu naravnost vzgledne. Med njimi ni partijskih privilegiranecv niti novega razreda, ni kolhozov niti osladnih polizancev. Ni fašistov niti nacistov in diskriminacij. Mravlje se vzpenjajo po dozorelem ribezljem grmiču, obiskujejo sladke uši po popju vrtnic, raziskujejo ostanke Astrine posode, se prerivajo skozi korenček in rdeče redkvice. Vse to brez prepustnic in potnih listov, brez ropolanja strojnica, brez sitnarjenja okornjenih Maričk in zefranastih finančarjev. Živijo v disciplinirani svobodi in uživajo popolno demokracijo.

Od časa do časa te ugriznejo v razodeto ramo, plešejo po dozorelih češnjah in se vtihotapljajo v oblčila, da si ogledujejo človeško gospodinjstvo in njegov red tudi od notranje strani.

Pri vsaj priročnosti in previdnosti pa so vzgledno značajne in celo trmoglave. Kako naj si drugače razlagamo okoliščino, da najdemo po vseh jedah, ki jih zaživamo na izletih, pa naj smo jih skuhalili doma ali pa na prostem, po nekaj dobro spečenih mravelj?

Ce bi se sedaj - tako sem razmišljal - pojavil v sploštviji razdalji od cigaretnega ogorka mravljini politik pred prestrašeno množico: »Vidite, tovariši in tovarišice! To je kazen za vašo radovednost in pohlepnost! To smrdljivo bombo vam je poslal vrtni lastnik za kazen, ker mu odnašate seme posejane radice in solate. To je kazen zato, ker so nekatere izmed vas, ki pripadajo mlajšemu rodu, čedalje bolj vihrave in nesposiljive. Pred kratkim so se vtihotapile na gospodarjev kruh, obložen z maslom in marmelado, ko je samo za trenutek zadremal. Razumljivo je, da so s takim ravnanjem vzbudile gospodarjevo jezo. Kaj imajo naše hribo-

lazke opraviti po njegovem hrbtu in po njegovem ribezlju, ko pa je na sosedovem vrtu črvih, sladkih češenj na pretek?«

»Z ognjem in žveplom je zasul mravljino Sodomo, ker ste mu uničile radičji pridelek. Devetindevetdeset pravičnih mora trpeti zaradi tisoč krivičnih!«

Vse mravlje so iz sebe. Med to brezglavo množico bi se morala vtihotapiti kakšna mravljiniška agentka, ki bi jim do povedovala, da je končno prišel čas, da poberejo šila in kopita ter se izselijo iz mojega vrta.

Taka srečna zamisel pa se gotovo ne bo porodila v mravljinih možganih...

Mravlja, ki se je pravkar vrnila z večje pojedine in očitno še ni ničesar zvedela o nesreči, jo je brez premisleka udarila naravnost proti ustniku cigaretnega ogorka, ga otipala in se - radovedna in hlastna, kot so vse mravlje - približala samemu belemu ogorku.

Joj! Strah in trepet, kako jo je pobrala z ognjenega hriba. Kot prava človeška žena, ki mlati z rokama nad glavo in kriči, je zbežala z dvignjenimi tipalkami nazaj in izginila v modri daljavi.

Dve uri sta pretekli. Sonce me je že do dobrega osmoldilo. Po potnem vrtu sta se mi že spet sprehajali dve mravlji. Ogledal sem si potek tragedije. Situacija je bila takale: Ogorek se je shladil. Mravlje so ga sprejele kot dovršeno delstvo. Nobenega sledu o strahotah preteklih doživljanjev.

Predrzen in nesramen je ta rod. Nekatere mravlje se niso mogle odreči zapeljivostim radovednosti in se prepevale po ogorku, dokler se niso prekumile v pepel. Vse to jim je bila vsakdanjost, prav takšna kot je v navadi med ljudmi, ki se tako radi igrajo s smodnikom, s topovi, vojnimi ladnjami, strojnimi in celo z atomskimi bombami. Človek bi ne verjel, kako nepoučljive so mravlje!

E. Skaza

Dr. Bogumil Vošnjak

V torek 16. junija ob desetih zvečer je v washingtonski bolnišnici »Doctors Hospital« umrl dr. Bogumil Vošnjak, javni delavec, politik, vseučiliški profesor, publicist, bivši minister in v emigraciji podpredsednik Narodnega odbora za Slovenijo.

Dr. Bogumil Vošnjak izhaja iz znane družine celjskih gospodarstvenikov, za družarjev Vošnjakov. Rojen je bil 7. septembra 1882 v Celju. Kasneje se je njegova družina preselila v Gorico, kjer je ostal vse do izbruha prve svetovne vojne. Visokošolske nauke je študiral v Pragi, Heidelbergu in Parizu; leta 1906 pa je promoviral na Dunaju za doktorja prava in političnih ved.

Ko sem se leta 1905. vpisal na dunajsko univerzo, je bil v radikalnem akademskem klubu »Slovenija«, poleg Gregorja Zervaja, Adolfa Ribnikarja, Rostoharja, Pivka. Vošnjak prepričan nosilec ideje radikalnega preporoda slovenskega dijaštva ob vstopu v XX. stoletje. Od doma premožen, je po končani visokošolski nauki prepotoval Rusijo in je svoje kritične vtise tudi objavil. Leta 1908. je zastopal Slovence na vseslovenskem kongresu v Pragi. V Gorici je med tedajimi razumnički igral vlogo. Bil je ustanovitelj (l. 1910) znanstvene, politične, socialne in gospodarske revije »Vedec«, ki je bila v čast slovenskemu narodu. Ostal je njen glavni urednik vse do prve svetovne vojne, ko je postala Gorica torišče vojnih dogodkov.

Leta 1915. je na skrivaj odpotoval v Svico in dalje v Pariz in London, kjer je bil dr. Vošnjak član Jugoslovanskega odbora z dr. Trinajstićem in predsednikom dr. Trumbićem. Iz te dobe izvirajo njegova dela: »Yugoslav Nationalism, A Bulwark against Germany in A dying Empire«. Sodeloval je pri Kriski deklaraciji in ustanovitvi kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Kot zastopnik Jugoslovanskega odbora v Washingtonu je uspešno pobijal avstrijskantsvo med našimi izseljenci. Kot poseben izvedenec in generalni tajnik jugoslovanske delegacije, je sodeloval na mirovni konferenci v Parizu leta 1919. Istega leta je sodeloval pri ustanovitvi ljubljanske univerze in postal profesor ustavnega prava. Leta 1921 je bil izvoljen v ustavodajno skupščino v Beogradu, v letih 1922-23 je bil izredni poslanik in opolnomočeni minister Jugoslavije v Pragi.

Od leta 1925 do 1928 je bil opolnomočeni minister in načelnik za mednarodne trgovske pogodbe v zunanem ministristvu. Leta 1930 je postal član Mednarodne diplomatske akademije. V letih 1937 do 1941 je bil predsednik »Matice rade« in urednik gospodarske revije z istim imenom. Mnogo svojega dragocenega časa je dr. Vošnjak posvetil znanstvenemu delu kot vseučiliški profesor v Zagrebu. Med tridesetimi leti delja omenim le »Ustav in upravo ilirskih dežel« in »Ustoličenje slovenskih vojvod na Gosposvetskem polju« v dobi od osmega do petnajstega stoletja. Ta študij je zaradi demokratičnosti ustoličevanja najstarejši akt od naroda podeljene oblasti, kar jih pozna zahodnoevropska zgodovina. Prav zato je študij vzbudil izredno zanimanje po svetu in obudovanje Slovencev, ki so na ta način

izpovedali svoj prirojeni čut za svobodo in demokracijo.

Leta 1945 se je dr. Vošnjak umaknil v tujino. V Rimu je postal član Slovenskega narodnega odbora, katerega podpredsednik je ostal vse do svoje smrti. Leta 1947 je odšel v Združene države, kjer se je nastanil v Washingtonu. Nekaj časa je predaval tudi na univerzi v Kaliforniji.

Dr. Bogumil Vošnjak je bil neumoren delavec za zmago demokracije in svobode.

Kakor toliko drugih mož, je dr. Bogumil Vošnjak omahnil preden je mogel dočakati svobodo svojega naroda, kateremu je žrtvoval vse svoje življenje. Slava in čast njegovemu spominu!

Dr. J. A.

Jubilej kardinala Stepinca

Dne 24. junija 1934 je bil posvečen za škofa, prvi jugoslovanski kardinal, protovoljec na Solunskem bojišču, in današnji interniranec jugoslovanske komunistične vladavine, nadškof Alojzij Stepinac. Duhovni orjak, na čeprav telesno onemogel, je kardinal Stepinac vzorni lik vsega svobodnega sveta za pravico, za svobodo in demokracijo ter proti diktaturi in nasilju. Kardinal Alojzij Stepinac je tisti molčeči glasnik, ki bolj kot kdorkoli sproti odkriva resničen obraz oblastnikov.

GLASBENA SOLA SLOVENSKE PROSVETNE MATICE

Nastop gojencev

bo v četrtek dne 2. julija 1959 ob 21 uri v dvorani sedeža v ulici Machiavelli št. 22/II.

Vstop z vabilom.

Več uvidevnosti za Barkovljane

Naselje Boveto v Barkovljah je tretje naselje, ki ga bo INA-CASA (Zavod za zidanje hiš uslužbenec) zgradila nad Barkovljani med Furlansko cesto in med stezo za Opčin na Napoleonovo cesto. Prvo tako naselje je na griču Sv. Alojzija in drugo je v Zavah blizu Industrijskega pristanišča, ki so mu dali ime »Borgo S. Sergio«. Za bovetsko naselje je družba kupila 240.000 kvad. m sveta po 450 lir meter. Zgrajenih bo 250 hiš s 1240 stanovanji v vrednosti nad 3 milijarde lir. Občina se je obvezala, da bo napravila dohodno cesto, izpeljala kanalizacijo, napeljala vodo in elektriko. Ta dela bodo stala 750 milijonov lir. Pri glasovanju v občinskem svetu glede teh del in posojila je obč. svetovalec dr. Josip Agneletto naglasil, da so on in drugi svetovalci že večkrat zahtevali, da se napravi kanalizacija in popravilo ceste in dohodi za zgornji del Barkovelj, nad in pod Furlansko cesto, česar doslej še niso storili.

S kakšnim občutkom naj stari Barkovljani gledajo na ta nova dela v »Borgo

XI. tržaški velesejem

AMERIŠKA POTUJOČA ZIVINOREJSKA RAZSTAVA

V nedeljo 21. jun. so svečano odprli XI. tržaški velesejem. Ta mednarodna ustanova izmenjave izdelkov gospodarske dejavnosti se čedalje uspešneje uveljavlja in oblikuje v zrcalo srednjeevropske gospodarske zmogljivosti. Letos so zastopani razstavljavci naslednjih držav: Avstrija, Brazilija, Ciper, Indija, Jugoslavija, Jordanija, Libanon, Zahodna Nemčija, Portugalska in Združene države.

Jugoslavija prikazuje najrazličnejše pannonog gospodarskega snovanja od prehranjevalne pa vse do težke industrije, tiskega prometa in obrtništva.

Posebno pozornost vzbuja letos ameriška potujoča živinorejska razstava, ki je nameščena po dveh paviljonih na kolesih. Stevilni grafiki, fotografski posnetki, modeli razkazujejo uspehe, ki so jih ameriški farmarji dosegli s tako imenovanimi »celovitimi krmili« tako za živino kot za perutnino. Celovito krmilo imenujejo tako krmilo, ki vsebuje poleg običajnih hranil tudi še dodatke natančno odmerjenih beljakovin, ogljikovih hidratov, rudinskih soli, vitaminov in hormonov. S temi polzkusi so v Združenih državah pričeli po letu 1914. Nova krmila so sicer dražja, zato pa so uspehi dvojni ali celo trojni. S celovitimi krmili hranjena živina in perutnina neprimerno hitreje doraste. Seveda velja za vsako vrsto plemenskih vrst posebna krmila.

Ogromna plemenska krava iz plastike, ki je stala 100.000 dolarjev, nazorno prikazuje delovanje organov goveda. Od srčnih utripov in dihal do razmnoževalnega aparata. Naši umni živinorejci bodo našli tu mnogo koristnega znanja in pobud.

Ravnatelj te svojevrstne razstave, g. Robert D. O'Neill je poskrbel za osebe, ki obvlada tudi slovenščino.

Bolniško zavarovanje kmetovalcev

Doslej so naši kmetovalci zavarovani za slučaje onemoglosti in za starost.

Zakon z dne 22. nov. 1954 št. 1136 je vpeljal v starih pokrajinskih Italije bolniško zavarovanje za kmetijske posestnike, najemnike, užitarje in njih družine. Zavarovanja so deležni tisti družinski člani, ki opravljajo kmetijska dela na poljih ali oskrbujejo živino. Delo družinskih članov mora presegati 50 odstotkov vsega potrebnega dela na kmetiji. Če poljedelsko delo ne doseže na leto 30 delovnih dni, nima neposredni obdelovalec pravice do zavarovanja.

NaTržaško ozemlje je bil ta zakon raztegnjen z odlokom št. 20 generalnega komisarja in bo uveljavljen s 1. julijem 1959.

Zavarovanje nudi zavarovancem pravico do brezplačne zdravniške oskrbe doma, v ambulantah in pri porodih. Nadalje pa tudi bolnišniško oskrbo, specialistično zdravljenje in specialistično porodniško pomoč. Zdravljenje jetnike je izključeno, ker obstojajo za taka zdravljenja posebna zavarovanja.

Zavarovanje je na Tržaškem osredotočeno v Vzajemni blagajni za vse občine našega ozemlja. Medtem ko vzdržujejo v starih pokrajinah posamezne občine ali več občin skupaj lastne občinske ali pokrajinske blagajne, imamo pri nas za vse ozemlje eno samo Vzajemno blagajno, ki je obnem pokrajinska blagajna in članica Državne zveze vzajemnih blagajn.

Blagajna je pravna ustanova in je pod nadzorstvom ministra za delo in za socialno skrbstvo. Vzajemno blagajno vodi enajstčlanski odbor, ki ga volijo zavarovanci, gospodarji, ki so vpisani v imenik plačujočih članov. Delokrog upravnega odbora obsega celotno poslovanje blagajne: sklepa o razširitvi zavarovanja, o

oskrbi zdravil, določa višino prispevkov in rešuje pritožbe zavarovancev.

Odbor si izvoli izvršni odbor, ki ga sestavljajo predsednik, podpredsednik in trije člani.

Finančna sredstva pritekajo Vzajemni blagajni: iz državnega prispevka za vsakega zavarovanca, gospodarja in člane družine po lir 1500.- letno; iz prispevkov vsake kmetije, ki jih določa odbor od leta do leta; nadalje od prispevkov, ki jih plačuje gospodar in družinski član za kritje bolnišniških stroškov in za specialistično zdravniško oskrbo ter končno od dodatnih prispevkov za kritje morebitnega primanjkljaja.

Prve volitve za Tržaško vzajemno blagajno bodo v teku enega leta. Do tedaj pa bo upravljal Vzajemno blagajno komisar.

TRŽAŠKI PREPIHI

Tistim, ki se jih tiče!

Ce lomi človeku kosti strah in ga še drugim vsiljuje, izpoveduje s takim ravnanjem svojo živno šibkost, ki je lahko priznajmo tudi posledica junijskih prepihov. Če nekdo svoj strah povzdiguje v svetovni strah, mu pravijo pesnik in mislec. Če pa s strahom v srcu in petah obiskeje psihiatre, ga označujejo za človeka, ki koraka z duhom časa.

Narodi pa nimajo strahu, zato pa velika poželja po varnosti. Z izkoriščanjem teh poželj posamezniki zmagujejo na volitvah, si zbrantajo po kakšno donosno sinekuro in si pri vsem tem še prilaščajo zasluge narodnih rešiteljev. Po vrhu zmerno je v kletvajo tiste, ki jim je delo za lasten narod častna in ne zaslužarska zadeva. S posebno takimi manevrirajo z revnostmi. Zavedajo se, da človeški rod - in narod končno sestavljajo ljudje - briše meje med resničnimi in namišljenimi nevarnostmi.

Nihče ne razkriva rad svojega strahu pred javnostjo. Prava sreča je, da nekateri tako očitno trepetajo za nezasuženi stolček. Čez lastni strah si tako lahko obtežijo na Zahodu - brokatni plašč »slovenosti, osebne estetike, korektnosti, snaznosti in dostojnosti«. Z njim pokrivajo rdečo sparno sajco, za katero so vse te čednosti na Vzhodu - zgolj reakcionarna navlada, kadar nekdo potrka na njihova vhodna vrata.

Dogodki doma

ZUPNIK MATIJA SKABAR - BISEROMASNIK. Dne 19. julija ob 8 uri zjutraj bo priljubljeni tržaški duhovnik č. g. Matija Skabar daroval v barkovljanski cerkvi slovesno sv. mašo ob šestdesetnici svojega mašnikovanja.

NOVI DOKTOR. Pretekli teden je promoviral na tržaški univerzi iz političnih ved naš rojak, g. Dimitrij Sancin. Cestitamo!

LOVRIHOVA SAMOŽVALA. Po vzorcu svojih diktatorskih veličin v Moskvi ali Beogradu, se je tudi naš župan, Dušan Lovriha, ob desetletnici svojega županovanja, kar topil v samohvali. Pri vsem tem pa je Dušan Lovriha izgovoril resnico, ko je dejal, da so bili on in njegovi komunisti demokratično izvoljeni na občinskih volitvah. Hruščev in Tito se v resnici ne moreta pohvaliti s tako izvolitvijo. Samo demokracija lahko jamči za uspeh in razvoj občine ali pa države. Po priznanje je Dušan Lovriha in njegovim cenzorjem nehotno ušlo z jezika. Je pa dragoceno priznanje.

Brežan

DAROV!

Za slov. akademski sklad »Adria« je gospod M. S. daroval lir 1.000 G. prof. B. S. L. lir 1.000. Gosp. I. M. trgovec daruje lir 3.000.-

Gosp. I. M. iz Greta daruje 400 lir v sklad »Demokracije«. Prisrčna hvala.

Kdor si želi poznanstva

IZ STARE DOMOVINE SLOVENIJE ALI KATERE KOLI DRUGE DEZELE Z NAMENOM POROKE

NAJ S POLNIM ZAUPANJEM ZAHTEVA INFORMACIJE PRI

„Eva“ agenciji

10253-95 St. EDMONTON ALBERTA CANADA

Pismu naj prilži dva dolarja in sliko.

Odgovorni urednik: Prof. IVAN RUDOLF Tiskarna Adria, d.d. v Trstu

Uredništvo in uprava: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo: ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta 18-I.
CENA: posamezna številka L 30.-
Naročnina: mesečno L 50.- — letno L 600.-
Za inozemstvo: mesečno L 90.- — letno L 1000.-
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

Apostol jugoslovanske misli

Dopis iz Washingtona

Z drugo emigracijo je prišla trnjeva pot dr. Vošnjakovega življenja. Posebno v prvih povojnih letih je okusil uslo grenke usode javnega delavca, emigranta, za katerega je kaj malo razumevanja v materialističnem svetu. Čeprav je bil večkrat brez najnujnejših življenjskih sredstev, ni popustil, ni klonil v borbi. Ni se oziral na mnenja, ki so prevladovala in na uradno linijo. Po ameriških listih in revijah je neprestano slikal stvarno stanje v domovini in resničen položaj Slovencev na Korškem in v Primorju.

Usoda beguncev je bila ena izmed njegovih največjih skrbi. Koliko drobnega dela, koliko intervencij, koliko pričevanj v raznih kongresnih odborih je storil dr. Vošnjak, da bi se omilila begunska beda. V zadnjih letih smo ga občasno videli - že težko bolnega -, kako pohaja po Washingtonu od urada do urada. Vošnjak ni imel avtomobila! Le Vošnjak je mogel takoj po operaciji, še ves slaboten, na obisk raztresenih jugoslovanskih begunskih tabornikov po Evropi, da po vrnitvi kot kongresni svetovalec v obširnem poročilu (nad 100 tipkanih strani) razgali lažno kritiko o ekonomskih beguncih.

V Slovenskem narodnem odboru se je Vošnjak boril za reorganizacijo te ustanove in poživitev odborovih aktivnosti, ki so se s časom skrčile na vsakoletno novoletno izjavo. Njegova zamisel je bila ustanovitev Slovenskega narodnega sveta, v katerega naj bi se vključile vse pozitivne moči slovenske emigracije ne glede na nekdanjo strankarsko pripadnost. Vošnjak je terjal posredovalno akcijo Slovencev v nesoglasjih med Srbi in Hrvati. Dobro je razumel svetovni položaj in v njem okvirni položaj jugoslovanskih narodov ter zlasti kritični položaj Slovencev. Kjer je le mogel, je Vošnjak blazil nasprotja, ki so plod zastrupljenih predvojnih in medvojnih odnosov jugoslovanskih narodov med seboj. Dobro se je zavedal, da bi razdor med Srbi in Hrvati v trenutku evropskega pregrupiranja odprl zainteresiranim državne meje na stečaj in tako izbrisal svobodno obstoj Slovencev, Hrvatsko, če bi še obstajala, skrčil na področje banovine, Srbijo pa vnesel v predkumanske meje. Vošnjak je nenehno pisal tako po srbskih kot hrvatskih emigrantskih listih in blazil spore s prikazovanjem naše stvarnosti ter odločno odklanjal zaslepljenost. Pri vsem tem delu je dosledno posnel

delovanje jugoslovanskih apostolov Strossmayerja in Evangelista Kreka.

Vse naše reke teko proti jugovzhodu in nobena proti Dunaju... Nepozabne besede Velikega Evangelista so bile globoko zakoreninjene v Vošnjakovem srcu. Zato ni iskal rešitve v Intermarju in niti v oživilni Avstro-ogrski pod imenom Srednjeevropske unije. Vošnjak je odlično in pogumno branil Jugoslavijo in njene meje. Prva širša meddržavna tvorba, ki bi štela slovenske in jugoslovanske koriste, je Balkanska unija, zato je bil Vošnjak ves čas v najboljših stikih z zastopniki balkanskih narodov in še deset dni pred svojo smrtjo, u soboto 6. junija, je v svojem stanovanju privedel balkansko konferenco.

Dr. Bogumil Vošnjak ni več. Apostol jugoslovanske misli je omahnil, toda njegov duh živi dalje. Njegove izmučene kosti ki spadajo v jugoslovanski Panteon, smo položili v svobodno ameriško zemljo. Z veličastne kupole ameriškega kongresa se ozira proti pokopališču na Oljski gori, kjer leži naš Vošnjak, kip Svobode...

Razsvetli, o Bog, Slovence, Hrvate in Srbe v emigraciji in doma, da bi v bodoče umeli ceniti naročila velikega borca za Jugoslavijo, da bi narodom med Dravo, Jadranom in Vardarjem spet zasijala svoboda in da bi Vošnjakove kosti našle zasluženi mir v domači zemlji.

Slava dr. Bogumilu Vošnjaku!

A. M. G.

ZAHVALA

Vsem prijateljem, kolegom in znancem, ki so spremljali našega nepozabnega

Rudija Uršiča

na njegovi poslednji poti ali so nam ob težki izgubi sicer sporočili svoje sožalje, se najlepše zahvaljujemo za njihovo pozornost, cvetje in izraze sočustvovanja. Posebej se še zahvaljujemo pokojnikovim prijateljem, ki so ga med dolgo boleznijo tolažili in mu zvesto stali ob strani, čast, gospodu Stankotu Zorku, ki ga je previdel s sv. zakramenti in je opravil pogrebne obrede, ravnateljstvu Italijanske Radiotelevizije, ki se je svojemu dolgoletnemu uslužbencu lepo oddolžila, tako v času bolezni kot ob smrti, in zdravnikom dr. Slavkotu Struklju in dr. Menottiju Tamaru, ki sta ga dolgo in požrtvovalno negovala.

ZENA, MATI, SESTRE IN OSTALI SORODNIKI

Trst-Kobarid, 23. junija 1959